

EGY-ÜGYŰ SZÍV. ÁZSIA.

Lendvay Miklós

Az ázsiai embernek nincs még egy szíve a más gyermekének – tartja a közmondás. Csak egy szíve van, s ezzel minden gyermeket egyformán szeret. Ázsiában megtapasztalhatjuk a mindennapi életben a szív dominanciáját, ismeretlen szociális viszonyokba helyezhetjük bele magunkat, melyeket az együttműködés és az együttérzés vezet.

Az ázsiai ember világhoz való viszonya, gondolkodása és tudata egészen más, mint egy európai emberé. Mivel erős szociális meghatározottságban, és nagyon népes közösségekben élnek, jellemzően érzelmgazdagok, más emberekkel állandó interakcióban élnek. Kevesebb a visszavonulási lehetőségük, a belső terük kinn van a többiek között. Gondolataik egyszerűek, direkttek, és nehezen téríthetők el egyszerű szándékaiktól.

A FÖLDET-ÉRÉS – AZ ELSŐ ÉRINTÉS

„Az élet megírja magát, ha nem kapalózunk túlságosan ellene. Különösen Ázsiában” – ezt gyakran mondja szobrász barátom, látva aggodalmaimat, mikor első ázsiai utamon közösen barangoljuk be a dzsungelket és a tengerpartokat. Érkezésünkkor még nem tudom, mily nehéz lesz számomra hinni ebben, elengedni az elképzeléseimet. Mily nehéz a bizalom abban, hogy az utak arra vezetnek majd, ahol dolgozunk van – és hogy rábízhatom majd magamat az ismeretlen, feketén kócos hajú, barna bőrű

emberekre. Akkor még nem tudom, hogy megtanulhatnám az ürességet és az elengedést – akkor még nem is akarom megtanulni, a magam útját akarom járni, tudatos mérlegeléssel és döntésekkel.

Európából érkezve mindegyik földetérésem sokszerűen hat rám. A repülő ablakaiból jól látszanak a trópusi erdők és mezők – s nem a növényzet különlegessége, a pálmafák, a bambuszok és a furcsa agyagos színű föld rémiszt halálra. Réműletem oka a rengeteg ember. Mindenhol emberek, földeken dolgozók, utakon bandukolóok, ökörszekereken ülök, kunyhókból kikandikálóok. Sehol egy magányos terület, egy autó, amibe el lehet rejtőzni, nincs kőépítésű ház, saját szoba sehol. Ázsia telíti az érzékeket. Minden érzéken át megszólít, elviselhetetlen intenzitással. Ázsiát nem lehet megüszni: várakozik, és találkozni akar. Őt a jelen, és abban egyedül az ember, az isteni eredetű ember érdekli. Nem tud és nem is akar rejtőzni, lecsupaszítottságában nincs is mit, és szegénységében nincs is hova rejtjenie. Pőre. Esetlen. Védtelen. Gyermeki.

Egymáshoz való üzleti viszonyuk a kölcsönösségen alapszik. Oly nagy a nincstelenség, s oly közvetlen a tettek másokra gyakorolt hatása, hogy egy esetlegesen érvényre jutó önzőség következményei nem késleltetve, hanem azonnal jelentkeznek a másik ember életminőségében.

Így egy egyszerűen gondolkodó ember is hamar belátja a sors működését, és gyakorolja is az együttérzést.

JÓL JÁRNI

„Te mindig jól akarsz járni” – mondja nekem szobrász barátom. Nevetve figyeli bizalmatlanságom. Nézi, ahogy gondterhelten mérlegelek, kicsinyes számítással.

„Bármelyiket választod, boldogtalan leszel” – mondja az árus évekkel később az erotikus szobrokkal teli templomok tövében, Kajuraho-ban. Állok a forró boltban, így kora délután megszorul itt a füllesztő levegő. A vékony bambusz-falakon és a plexi-ablakokon át behallatszik kintről a papagájok folytonos fülsiketítő csivitelése.

Mérlegelek: két, szinte egyforma szobor, melyiket válasszam? A szomszédos falvak valamelyikében készültek, ahol az elefánt-formájú kerek gyermekjátékok, az erotikus szobrocskák, a bölény-forma állaton lovagoló ormótlan emberek szobrai is. Mindkét szobor a napot ábrázolja, arany színű sugarai kecsesen kanyarognak. Nem tudok választani, bizonytalankodom: melyik lenne a szebb. Nevetve mondja: „Boldogtalan leszel. Bármelyiket választod, az fog hiányozni, amelyiket nem választottad. Mi, ázsiaiak, annak örülünk, amink van. Boldogok vagyunk, hogy ránk ragyog a nap. Ti, fehérek azt nézitek, hogy miről kell lemondanotok, és azt gyászoljátok, amit nem kaphattatok meg.”

Az itt élő ember és az utazó teljesen ki van téve a környezetének: az időjárásnak, az elemi természeti erőknél, földomlásoknak, közlekedési baleseteknek. Az életből a halálba való átmenet sokkal természetesebb, s nagyon gyakori. A higiénia és az elemi biztonság oly minimális, alacsony fokú, hogy akár az ételekben, akár a közlekedésben, akár a mindennapi életben természetes történés a halál, amely adott esetben egyik pillanatról a másikra váratlanul bekövetkezhet.

ALULRÓL KIÁLTOK

Ötödik napja nem tudjuk levenni a ruhát magunkról. Hideg van, s nem véd semmi a széltől. Szállásaink fűtetlen deszka-kalyibák, egyre gyérülő növényzetben. Elfogynak a fák, elfogy a tűzifa, a magunkkal hozott bűzös kerozinnal főz szakácsunk. A teát bírom csak meginni, zúg a fejem, fáj, végeláthatatlan szenvedés. Nem tudom, hogy a magasságbetegségem életveszélyes. Nem is tudom, hogy van ilyen

betegség, 9 év kell még, hogy Manangban, négyezer méterre a Himalájában egy önkéntes orvostól megtanuljam. Hogy életem hajszálon múlt, ott, a Himalája hófedte csúcsai felé, a ritkuló erdőben. Ott is hajszálon múlt.

Csóka nevű falucska néhány deszkabarakk, egy kolostor pár buddhista szerzetessel. És egy sörfőzde, az erre járó hegymászók kedvéért. Az asszony szikár testű, rizsből főzi ki a sörnek hívott forró italt. Van itt erősebb pálinkaszerű párlat is, no meg a mindenütt megtalálható Cola. Jól érezzük magunkat, melegítenek a forró és tüzes italok, no meg itt van tűz! Tűz! A hideg himalájai éjszakában bámuljuk a lángokat, melegsünk. Az asszonyhoz idejön a világ. Maga nem járt még 10 kilométernél messzebb, élete a hó és a hideg. De idejön hozzá Amerika, Hollandia, Ausztrália, Magyarország – lába előtt kucorog, issza a rizssört, és beszél, mesél, tréfálkozik az egész világ. S ahogy hallgatja a szót, az ausztrál tenger meleg hullámairól, a holland szélmalomokról, az amerikai préri melegéről, az ő mélysötét szemébe is kevéske fény költözik, a sötét fagyos éjszakában.

Nehezen akaródnak visszatérni a jeges deszkabarakkba, de útnak indulunk. Világosban jöttünk, de közben besötétedett. Nincs nálunk semmi eszköz, amivel fényt tudnánk gyűjtani. Lassan tapo-

gatózunk, lábunk alatt a jakok ürüléke a sikamlós sziklás úton. Svájci világbajnok barátunk danolászik, fontolgatja az idetelepülést. Majd teste tompa földre zuhanását halljuk, a danolászás elhallgat. Végtelesen csönd támad. Aztán feltápáskodik. Mulatságos pillanat, megálltunk, csak ziháló lihegésünk hallatszik. Csend, aztán kirobbanóan nevetünk. Hosszan nevetünk, csorognak a könnyeink. Percekig. Aztán elkomorodunk, nem magunk miatt. Némán meggyünk szállásunkra. Lassan visszatér tagjainkba a hideg, fejembe a hasító fájdalom. Csendben, inkább csak magamnak jajongok, álmatlanul fekszem dupla hálózsákomban, didergek a deszkán.

A hatodik napon elérünk a hágóra. Dzongri-lá. Szikhim-Himalája, négyezer méter, ritka levegő. Hajnalban kelünk, a napfelkeltét szeretnénk látni. A köd hatalmas, bizonytalanul indulunk neki a kopár sziklának. Sem az utat nem látjuk, sem levegőt nem kapunk. Torkomat marja a hideg levegő, arcomra húzom a sálát, lélegzetem megfagy a szövevényben, apró jégzilánkok a tarka gyapjún.

Egymásnak kiáltva keressük az utat. Lépésenként megállva, keresve az erőt és a levegőt. Feljebb és feljebb, apránként, szuszogva, egymást biztatva. Aztán megjelennek az első napsugarak. Átdöfik a sűrű ködöt, a távolban hósipkákat pásztáznak. Meregtejük a szemünket, nézzük a gomolygó pamacsokat. Egyre tisztul a köd, s felérünk egy imazászlókkal feldíszített kőrákashoz. Ez a hágó teteje. Megállunk, s várjuk a napot.

Süvít a szél, egymás hangját sem halljuk. De nem is mondunk semmit: bennünk méretlen, mélységes-magasságos a csönd. Lefele, a mélybe bámulunk: hatalmas tér nyílik meg. Felnézünk a kibukkanó hegycsúcsokra: végtelen tér felfelé is. Sziklák, fehér hó, gomolygó felhők. Moccsanatlan örei az örökkévalóságnak, a változó felhő-víz körbesimítja őket, gyorsan, szinte kapkodva kavarogva. A napsugarak megcirógatják a metszően éles kőtorlaszokat. Eláll a szavunk. Aztán néhányan sikkantgatnak, a gyönyör féktelen. Megérkeztünk az istenek lakhelyére. Átléptünk az élet küszöbén, itt állunk az öröklét kapuján. Magasság-mélység köröttünk, s mi itt, üdvözülve nézzük a felfoghatatlant.

Cérnaszálon függ az életünk. De nem bánjuk, mert itt könnyű átlépni, a végtelenbe. A szél tépázza a kőrákásokhoz kötözött imazászlókat.

Egy másik hegyen, Vietnámban történt, Hanoi elhagyva, buszon ülök. Hirtelen áll meg a busz, a feneketlen ködben. Nehezen szuszogunk fel a hágókon, méterekre látunk, felhőben lehetünk. Dudaszó, előzések. „Nem egy rali, vigyázz autós pali!” Bugyuta feliratok rémlenek fel, Darjeeling távolából. Hajmeresztő Ázsia. Aztán: hirtelen fékezés, előttünk már egy busz megállt.

Izgatott tanakodás az útszélen. Nyomok, karcosok a sziklákon. Amott egy motorlámpa, törött műanyagdarabok, lentebb, a ködben alig látszik, egy lentebbi sziklán egy motor tükre, szikla-horrszólások. Meregtejük a szemünket, le a szakadékba, nem látunk semmit. Egy kicsavart bokor, egy elsodort

fűcsomó. És ott alant csönd. Friss csönd, valami csattanás utáni, váratlan. Halljuk a közben eltelt, kevés lélegzetvételnyi időt.

Egy apró nejlonzacskót találunk. Benne igazolvány, mobil, pénztárca. Ázsiai vagyon. Kevéske apró, a képen mosolygós, jól fésült fiatalember. Nézzük csöndben. Egyedül lehetett? Vitt valakit? A mobil kikapcsolva. Nem tudunk bele életet lehelni. A buszsofőr visszacsomagol mindent, visszateszi a zacskót a fűcsomó tövébe. Mintha... Mintha ott lenne a legjobb helye. Leteszi vissza. Valami rendnek kell lennie, mégiscsak.

Megérkezik a segélyszolgálat. Tanakodnak, a zacskót ők is megnézik. Meregetik a szemüket a ködbe. A mi buszunk nem vár tovább. Indulunk tovább, hajtükanyarokban nyomjuk a dudát, szuszog a busz.

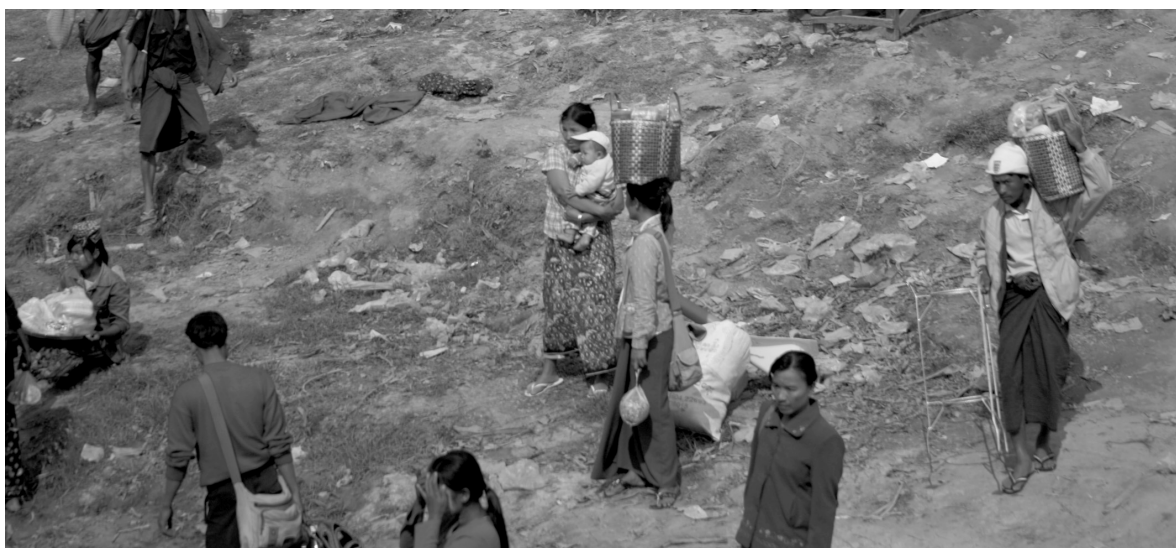
A vallási sokszínűség páratlan: egyetlen utcában sorakozik a kínai buddhista templom, a keresztény szentély, a hindu templom, a muzulmán minaret. Sok a pogány vallás. Szinte mindegyik vallás mindennapi gyakorlatában a praktikus, hétköznapi életproblémákra keres hathatós segítséget. Általában babonásan hoz áldozatot, manipulálni akarja az isteneket, rontani próbálja az ellenséget. Minden eszköz megengedett. Főleg az alantasabb tartományok erőit szólják meg és hívják segítségül a hívek. Kevés a belső tér, minden kinn zajlik, a templomok, szentélyek is ezt tükrözik.

PÖRLEKEDÉS KRISZTUSSAL

Jáva, Bandung mellett. A muzulmán faluban kevés a fehér ember, rajtunk kívül csak egy holland házaspár érkezik. Este összegyűlik az egész falu: a közösségért van ez a vallás, azt formálja, a köteléknek ez ad értelmet. Indulatos asszony szónokol a térdelő, imádkozó falunépe előtt. Szeme szikrákat szór, hangja süvít. Kérdezzük kísérőnket: a holland férfi kézen fogva ment asszonyával, és egy pillanatra megcsókolták egymást a járdán. Nem a közre tartozik ez. Csomagolniuk kellett, s mentek Isten hírével.

Varanaszi, India. Esténként a Gangesz parton összegyűlnek a hinduk. Színes ruhákba öltözött fiatal papok celebrálják a misét, arannyal, füsttel, vízzel, tűzzel, hatalmas hanggal, kagylókürttel és énekkel. A mise lezárásaképpen közös éneklés, majd gyertyákat eresztenek le a szent folyón apró levélkéken. Illegnek a fények, lassan kavarog a víz, és viszi távolabb a pislákoló fényeket. A szomszédos kőtemplomban egy másik csapat dobjait veri, kezdődik az őszertartásuk. Öntik a feketén csillogó vizet a termékenység adó faloszra, mossák magukat, hajukat is a szent vízzel.

Cochin, Dél-India. A francia városrészben végre keresztény templomokat láthatok. Ez már a bőségben élő dél, Kerala, azaz kókusz-ország. Itt könnyebb az élet, a termés bőséges, kókusz és banán mindenütt. A buszok hátulján hatalmas plakáton a keresztény pápa arcképe. A templomban hűvös van, ismerős a feszület, az oltár, az ülések. Végre otthon vagyok, a cipőt nem kell levetnem, nem kell a földre csorgó ragacsos olajban tocsogva értetlenül nézni az idegen isteneket, idegen szokásokat.

Csönd van a templomban, egyedül vagyok. A nyugalom jólesik, jó ideje ülök a padokban, imádkozva, elcsendesülve. A templom egyik szögletében motozást hallok. Egyre hangosodik a pörlekedés. Közélebb megyek. Egy sötét bőrű, apró, törekeny indiai asszony, a földön csúszva, ököllel üti a márványpadlót, vádolón néz fel Krisztusra, aki a feszületről néz le rá. Könnyei potyognak, egyre közelebb csúszik, fájdalomtól fetreng a földön. Nem értem, mit beszél, kiált, sikít, pörlekedik Krisztussal, majd könnyörög hozzá. A fájdalom hosszú percei következnak. Sírás, sipító lélegzetvételek, fájdalmas zokogás. Percekig hűpögés. Aztán váratlanul hirtelen nyugalom. Az asszony összegömbölyödve fekszik, elnémul. Nyugalmat talál, megbékélést. Érzem: választ kapott panaszára. Lassan térdre emelkedik, fejét újra Krisztusra emeli. A két tekintet találkozik. A vigasz beteljesült pillanata. Megáll az idő. Az asszony egy kis idő után feláll, odalép Krisztus lábához, megcsókolja. Megbékéltek így együtt. Keresztet vet. Lassan, nyugodtan megfordul, és lassú, emelkedett léptekkel odamegy a hatalmas templomkapuhoz. Kinyitja, és beömlik a trópusi verőfény.

Ázsia nagy része számunkra elképzelhetetlen szegénységben él. Az emberek nagy részének jövedelme napi 4-500 Ft-nál is kevesebb. A gyógyítható betegségek gyógyítására sincsenek meg az eszközök, még a szükséges minimális pénz sem áll rendelkezésre. A gazdag országok ezt a kiszolgáltatottságot messzemenően kihasználják, a fair trade (méltányos kereskedelem) a forgalom nagyon kis, szinte elhanyagolható százalékát teszi ki.

SZEGÉNYSÉG

Nemcsak hazatérve hazámba, hanem utastársaim is gyakran kérdezik: utazásaim során hogyan viselem Ázsia szegénységét. Azt szoktam válaszolni: azt nem nekem kell elviselnem, hanem az ázsiai szegényeknek.

A riksásnak kell elviselni. Nincs otthona, és kéréspárján tölti az éjszakát, a hűvösödő, harapósan hideg trópusi éjszakát, vagy a monszun szünni nem akaró párás zuhogó esőjét. Én meleg vízben zuhanozom este, és elnyúlok szállodám puha matracán, a fehér agyneműn.

A leprásnak kell elviselni, kinek gyógyítása 20 amerikai dollárba kerülne, de nincs e földön, aki felválná az ő gyógyíttatásának költségét, sem országában, sem a gazdagabb országokban sincs. Én arany bankkártyám ingyenes biztosítását élvezem, amely bármelyik klinika szolgáltatására feljogosít, ha erős immunrendszeremet megtámadná valami fertőzés.

A prostituátnak kell elviselni, aki már tizenévesen odaadja magát néhány dollárért a Svájcból érkező gazdag üzletembernek, mert aligha van más perspektívája az amerikai aknákkal telehullajtott országában, ahol naponta halljuk a robbanásokat, ha állat vagy ember aknára lép.

A krokodilkönnyekkel, amelyeket Ázsiáért hullatnak, a Gangeszt ki lehetne léptetni a medréből – a siratók többsége mégsem tesz semmit azért, hogy legalább saját maga ne tegyen hozzá az itt élő szegények nyomorához.

A taxisok éjjel a járgányaikban alszanak. Akár az éjszaka közepén is örömmel ugranak, hogy a gazdagokat fuvarozzák, hogy aztán a viteldíj átadásakor elszenvedjék a megaláztatást, a filléreken való huzavonát. A gazdagok gondosan ellenőrzik a viteldíjat, nehogy akár egy fillérral megrövidüljenek – fontos, hogy korrekt legyen az üzlet, s számukra semmilyen kockázatot se hozzon. Az, hogy a nincstelen miből jut majd élelemhez, s hogyan javítja meg a taxit, amelyben őt fuvarozza, a gazdagokat nem érdekli. Szívtelenségünk első bástyája bizalmatlanságunk. A gazdag látogatók így viselik el Ázsia szegénységét.

Hogy mi, a világ szerencséséi még mindig elviseljük Ázsia szegénységét: botrány. Az országok, amik nem nagyon számítanak a világkereskedelemben, mert nincs eladnivaló ásványuk, olajuk, nincs árucikkben monopóliumuk, nem számítanak a nyugati metropoliszokban. Ha valóban érdekelné bennünket a szegénység: számítana.

Jámbor vallás a buddhizmus. Minden élőlény és az egész teremtés mérhetetlen, korlátlan tisztelete jellemzi. Ez a jóindulat ily sok ember által imává emelve, szellemi gyakorlattá téve kisugárzik az egész Földre. A buddhisták az ő a nagyon egyszerű módjukon bizonyos értelemben a Föld védelmezőinek is nevezhetőek.

BUDDHISTÁK

Kántálják fáradhatatlanul. Már órák óta, dülöngélnek kis priccseiken. A dob monoton rengés. Cintányérok, gyorsulnak, lassulnak, hallgatnak el végeláthatatlan ütemben. Ismétlődő örökkévalóság. Hosszú fúvósok, dörmögő basszus. Énekhang. Forgatják kis könyveiket, lapozzák, ütemesen. Gyerekek, kisiskolások. Erejük teljében levő férfiak. Aggastyánok. Ott ülnek a Himalája hideg kolostorjában, hangjukat tompán takarja be a hó. Ott ülnek Kerala forró délutánjában, a pálmafák árnyékában is tüzesen felforró kolostorukban, forró szellő viszi az éneket. Ott vannak Kalkuttában, a nyomor és a beszűrődő poros forróság háttérében. Ott Burma végtelen tájain, sztupák árnyékában. Énekük felreppen, elindul. Jámborságuk rezgése megemelkedik. Tudatuk együgyű, a „nem ártani másnak” követei. Jóindulatuk egyszerű, védtelenek. Közösen, együtt, egy hangon. Sokan vannak, milliárdnyi ember. Kántálásuk felemelkedve, jótékony szeretet-felhő, körbeöleli a földet.

A buddhista filozófia, a nyolctagú ösvény. A szenvedés felismerése, az együttérzés útjának kibontása. Megvilágosodás, a szenvedésen való felülemelkedés. Ez adja erejüket, és védtelenségüket. Gandhi földre zuhanása, a pofonok és az ütlegek elviselése. A passzív ellenállás. Értünk, az egész földért, minden létező élőlényért, a földanyáért. A türés, a fájdalmak elviselésének szabadsága.

Ha az ember eljut ide, eddig az egyszerűségig, az élet nem hagy neki bonyolult választást, nincs önös veszténivalója, a szabadság egyik fajtája az övé. Nem a rengeteg választási lehetőség közüli megfontolt választás lehetősége ez. Hanem a saját sors megtalálásának egyszerűsége. Ázsiában a természeti elemeknek való végtelen kiszolgáltatottság a nehézség. Európában a teremtett környezet csábításai, eltérései a legnagyobb nehézségei a szabadságnak. A sok közül felismerni a saját utunkat: nekünk Európában ez nehéz, miközben megadatik nekünk az a luxus, hogy élvezhetjük a színességet, a sokféle dolog közüli választás lehetőségét. Ázsiában a szabadság a SZÍV szabadsága.

SZABADSÁG

Megírja magát az élet, igen. Nem kell kapálózni ellene. De a váltókat magunk állítjuk, a karmát magunk írjuk. Ennek a szerve saját szívünk. Nincs szemlélés, nincs közöny, nincs kívülmaradás. A szív megszólal. Gyűlöl, szeret, együttérez, üdvözl. Hihetetlen India, mosolyogtató Thaiföld, szorgos Vietnám, csendes Laosz, jámbor Kambodzsa, dzsungel-teaföldes-vulkános Jáva, magasságos Nepál, szegény-elesett Burma, sok-kultúrájú Malajzia.

Reményvesztettnek közülük egyedül Burma tűnik. Kíllátástalannak, megfeneklettnek. Túl hosszán tartó a diktatúra, túl jámborak a buddhisták – tűrik a tűrhetlent is. A gonosz zsarnokok elveszik az utolsót is a néptől, amelyik mosolyogva megfullad a porban, éhenhal az árokszálon.

Kívül nem cselekszenek, nem láznak. Teszik a dolgukat: a vietnámiak elvetik a rizst, a laosziak nézik, amint nő, a kambodzsaiak csak hallgatják, s a thaiföldiek eladják – jámbor módon cselekszenek. De belül szabadok. Nem törheti meg őket semmi. A szabadság az ő választásuk. A szabadság, amelyről így ír egy ausztrál bűnöző, aki Bombayt választotta menedékkül, és Indiában tanulta újra a szeretetet, és született újjá:

„Hosszú időbe és rengeteg fáradságba telt nekem megtanulnom azt, amit tudok szeretetről és sorsról és választásainkról, de a lényegét egy pillanat alatt értettem meg, miközben a falhoz láncoltak, és kínoztak. Felfogtam, valahogy, az agyam sikolyában, hogy ebben a nyomoronc, véres kiszolgáltatottságban, még mindig SZABAD vagyok: Szabadon gyűlölhetem az engem kínzókat, vagy megbocsájthatok nekik. Ez nem hangzik túl nagy dolognak, tudom. De a láncok hidegségében és harapásában, ha ez minden, amid van, akkor a SZABADSÁG a lehetőségek univerzuma. És a választásod, gyűlölet és megbocsájtás között, életed történetévé válhat.”¹

*Mert a test meghal, ha elhagyja az élet,
az élet azonban nem hal meg soha.
Ez a parányi a mindenség lényege,
ez a Valóság, ez a Lélek.
Ez vagy Te is, Fehérfényes.*

Cshándógja-upanisad

[A fotókat KONTRA ÁGNES készítette.]

¹ Gregory David Roberts: *Shantaram* (Ford.: Lendvay Miklós)